

BESLUT

2021-06-21 Dnr: 20/05529

SAKEN

Uppdrag granskning: Borta med vinden, SVT1, 2020-04-29, program om bygge av vindkraftspark, fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

PROGRAMMET

Programmet handlade om ett bygge av en vindkraftpark i norra Sverige och inleddes med att en speakerröst sa följande.

Det ska bli en av norra Europas största vindkraftparker. En mångmiljardinvestering och ett drömmupdrag för många småföretagare. Men nu får de inte betalt för sitt jobb och stämningen har blivit hotfull.

Programledaren sa sedan bland annat att vindkraftparken planerades vara klar år 2021 och att fem och en halv miljarder kronor hade investerats men att det trots investeringarna fanns en rad svenska underentreprenörer som inte fått betalt. Programledaren sa också att projektet hade präglats av konflikter, miljöbrott och obetalda fakturor men också av hot och rädsla och att flera företagare hade hamnat i ekonomisk kris.

Därefter visade en underentreprenör den husvagn han hade bott i på projektplatsen. Entreprenören sa bland annat att bostaden var ovanligt dåligt ordnad. Han sa också att han körde en bandtraktor och att situationen hade varit värre om han hade haft fler maskiner. Speakerrösten sa sedan följande.

Vi är i den lilla byn Viksjö utanför Härnösand. För ett halvår sedan var det här knutpunkten för över 250 man i full färd med att lägga grunden för en del av den stora vindkraftparken Hästkullen alldeles intill byn. Många människor och över hundra stora maskiner arbetade här. De byggde vägar och förberedde grundläggningen för de stora vindsnurrorna. Men plötsligt stannade allt. Maskinerna blev stående i skogen. Av alla dem som jobbade på Hästkullen hittar vi den här vinterkvällen bara en i Viksjö.

Reportern frågade sedan underentreprenören om det hade varit mycket motgångar och underentreprenören svarade bland annat att det var en motgång att inte få betalt. Underentreprenören sa sedan bland annat att alla kan göra fel men att det i det aktuella projektet hade varit ”fel hela tiden”. Därefter sades bland annat följande av speakerrösten.

Det handlar om stora pengar när världen ska ställas om till grön elproduktion. Satsningen i Viksjö är den tredje största investeringen i vindkraft i Sverige just nu. Projektets 114 verk kommer att bli imponerande höga, 220 meter. 30 meter högre än dem som byggts här i Jenåsen några mil från Viksjö. [...] Och för att få allt på plats krävs det att man bygger omkring tio mil vägar i Viksjöskogarna – hela området är 52 kvadratkilometer eller drygt sjutusen fotbollsplaner.

Därefter intervjuades ”Roger”, som hade ett för programmet fingerat namn och vars ansikte var dolt för kameran, och bland annat följande sades.

(”Roger”) – Nu är vi då i Viksjö Folkets Hus där vi brukade samlas på tisdagar då. Och då stod de där framme då och berättade om läget här, för oss entreprenörer. Och försöka hålla oss då motiverade till att stanna kvar här och inte åka härifrån. (Reporter) – När ni gick in i det här projektet då, vad hade du för förväntningar då? (”Roger”) – Det var ju naturligtvis jättekul att få komma in då på ett sådant här stort projekt. Det är ju väldigt meriterande att ha med sig, framgent, som entreprenör. Och jag var ju väldigt [...] glad i hågen att få förtroendet att komma hit såklart. (Reporter) – Och hur blev det då? (”Roger”) – Det blev raka motsatsen. Jobba gratis i flera månader.

Därefter visades grafik över olika aktörer i vindkraftparken och speakerrösten sa följande.

De som satsar i Viksjö är kapitalstarka utländska investerare. Det tyska energibolaget RWE tar över projektet efter Eon Wind. Och den schweiziska storbanken Credit Suisse står för 80 procent av investeringen i vindkraftparken. Det är rätt snårigt. För deras gemensamma projektbolag Nysäter Wind tar in det tyska bolaget Nordex som totalentreprenör. Nordex tecknar då kontrakt med Stockholmsföretaget Active Works som får det största uppdraget i parken. Och Active Works, i sin tur, skapar en kedja av underentreprenörer där ett företag, NLC, ska visa sig få en särskilt viktig roll.

Speakerrösten sa sedan att det bara efter några månader började dyka upp problem i projektet och att olyckor med bilar och lastbilar inträffade. Speakerrösten sa också att Arbetsmiljöverket hade inspekterat projektet och bland annat konstaterat brister vad gällde totalentreprenören Nordex kompetens och erfarenhet för att anlägga en så stor vindkraftpark i Norrlands inland. Speakerrösten sa vidare att Nordex ledning inte höll med om detta. Därefter intervjuades vd:n för Nordex svenska dotterbolag som bland annat sa följande, enligt svensk textning från engelska.

Det var några saker som påpekades. Vi har behövt se till att arbetsmiljölagarna följs och att folk får nödvändig utbildning. Men vi har en regional ledningsgrupp som ser till att utbildning sker och att dokumentationen är korrekt och vi gör regelbundna kontroller. Vi är definitivt bekanta med svensk arbetsmiljölagstiftning.

Speakerrösten sa sedan följande.

Det var på sex olika punkter som Arbetsmiljöverket riktade kritik mot Nordex och på en punkt kvarstår kritiken och kommer sannolikt att leda till ett beslut om föreläggande. I början av oktober inspekteras parken igen. Den här gången av Länsstyrelsens miljöskydds-enhet. Miljöhandläggarens fynd får dramatiska konsekvenser för projektet.

Sedan visades ett nyhetsinslag från *SVT Nyheter Västernorrland* den 14 oktober 2019. I inslaget sa nyhetsuppläsaren följande.

Bygget av den stora vindkraftparken Hästkullen i Viksjö nordväst om Härnösand har avbrutits. Det är företaget Nysäter Wind som själva stoppat bygget efter hård kritik från Länsstyrelsen som beskriver det som att Nysäter Wind inte verkar ha kontroll över sin egen verksamhet.

Speakerrösten sa sedan att ”ägarbolaget Nysäter Wind tvingas agera eftersom bolaget är formellt ansvarig för allt som händer på miljardbygget”. Därefter visades ytterligare ett inslag från *SVT Nyheter Västernorrland* den 14 oktober 2019. I inslaget intervjuades en representant från Länsstyrelsen som sa följande.

Bland annat är det så att man dumpat massor utan tillstånd, man har exploaterat onödigt stora ytor, man har avverkat i naturvärdesklassat område. Man har anlagt väg på ytor som vi inte har godkänt.

Reportern sa sedan bland annat att redaktionen hade fått kontakt med en av maskinförarna som hade fått instruktioner att dumpa stora mängder schaktmassor i vindkraftparken. Maskinföraren, som i programmet kallades ”Joel” och som filmades bakifrån, sa bland annat följande.

Och vi körde ut till den där tippen fyra dagar. [...] Vi var nog ett tiotal. [...] Ja, min dumper tar väl ungefär 80 ton, eller väger totalt 80 ton, så tar väl 40 ungefär. Och jag hade nog 63 lass på en dag.

”Joel” sa att han berättade om sina erfarenheter anonymt eftersom han inte kände sig säker nog att tala öppet. Han sa också att han trodde att det fanns folk som han hade märkt inte var så snälla. Därefter sades följande av speakerrösten.

Och miljöinspektörerna hittade mer. I en annan del av parken har 200 år gammal granskog avverkats, där fanns rödlistade arter och området var planerat för att bli naturreservat.

Därefter fortsatte intervjun med vd:n för Nordex svenska dotterbolag och följande sades, enligt svensk textning från engelska.

Det beror på att vår underleverantör har agerat felaktigt och oansvarigt. Man har inte uppfyllt sin del av avtalet och misslyckats med att kontrollera vad de egna underleverantörerna gjort.

Reportern frågade varför Nordex inte hade upptäckt felet och vd:n sa bland annat följande enligt, svensk textning från engelska.

Omfattningen och ansvaret klargörs tydligt i kontraktet. Vi ville inte, och skulle inte enligt kontraktet, ägna oss åt detaljstyrning på ett 52 kvadratkilometer stort område, av våra

entreprenörer som gjorde markarbeten. De hade tydliga instruktioner och tydligt avgränsat ansvar och de hade, eller, de borde ha haft en tydlig bild av sitt lagstadgade ansvar.

Speakerrösten sa sedan att det företag som Nordex svenska vd la all skuld på var den huvudentreprenör som Nordex anlitat – Active Works. Därefter följde en intervju med Active Works vd och bland annat följande sades.

(Reporter) – Det har ju dumpats tusentals kubikmeter jord på ett otillåtet sätt och på vems order var det? (Vd Active Works) – Nordex. (Reporter) – Det är ditt enkla svar? (Vd Active Works) – Ja, men alltså, vi har inte gjort någonting inne på parken utan att de har instruerat oss hur vi ska bära oss åt. Vi har däremot flera gånger under projektet erbjudit oss att kliva in och ta ansvar för designen, för den var ju inte bra. Vi har erbjudit oss att gå in och ta hand om tillståndshanteringen för vi insåg att det här är nog inte hundra procent från deras sida. Vi har erbjudit oss att [...] sköta miljöfrågor mot Länsstyrelsen, och de har hela tiden tackat nej till det och sagt att, nej, vi fixar det här. Gör bara vad vi säger åt er att göra, har kommunikationen från Nordex varit.

Därefter intervjuades Nordex svenska vd på nytt och bland annat följande sades, enligt svensk textning från engelska.

(Vd Nordex) – Jag skulle säga att Active försöker förminska sin egen skuld i det här genom att skylla på Nordex. Vi har som sagt gett vår internationella byggledningsgrupp ansvar för projektet och vi har fullt förtroende för att de kan göra sitt jobb. (Reporter) – Okej. Så du anser att Active är ansvarigt för stoppet och problemen i Viksjö? (Vd Nordex) – Ja.

Därefter fortsatte intervjun med underentreprenören ”Joel” och bland annat följande sades.

(Reporter) – Men vem hade planerat att det här skulle göras? Är det Active eller är det Nordex eller? (”Joel”) – Jag tror inte att det är Nordex, utan jag tror att det är Active Works som tog det ansvaret för jag vet att Nordex blev lika förvånade de över att den här tippen fanns. (Reporter) – När du då protesterade [...] eller åtminstone hade synpunkter på den här [...] tippningen vad [...] händer då? (”Joel”) – Man blir ju dumförklarad. Det är bara att göra som de säger. Ungefär så. Bara gör, fråga inte.

Därefter sades följande av speakerrösten.

Det som hänt i Viksjöskogarna utreds nu av miljöåklagaren vid Riksenheten för miljömål i Östersund. Länsstyrelsen har polisanmält projektbolaget Nysäter Wind för sex misstänkta miljöbrott. I Viksjö har snösmältningen börjat, och det finns en oro hos Länsstyrelsen och bybor att det döljer sig fler oupptäckta skador på miljön under snön. De flesta underentreprenörer som *Uppdrag granskning* talat med är inte förvånade över skadorna på naturen och de misstänkta miljöbrotten. Man beskriver en komplicerad entreprenörskedja och rörig arbetsplats. För dem har det varit svårt att se vem som bär ansvaret för att det blivit så. Vad de säger är att deras närmaste arbetsledning inte hållit måttet.

Därefter intervjuades två underentreprenörer som bland annat sa att de hade fått dålig respons från ledningen och att de inte fått gensvar när de kommit med förslag eller ifrågasatt saker i arbetet. De sa också att de hade följt order och att det ibland hade varit frustrerande. Sedan intervjuades Active Works vd på nytt och annat följande sades.

(Reporter) – När vi pratar med människor som har varit verksamma i parken, alltså under entreprenörer, så säger de att [...] arbetsledning från Active och NLC, det var rörigt och de, arbetsledningen alltså, höll inte måttet. Vad säger du om det? (Vd Active Works) – Hela det här projektet har varit rörigt från Nordex sida. Okej. Dåligt planerat. Dåligt genomfört och dåligt designat. Och det där sprider sig såklart neråt. Den [...] typen av otydlighet faller ju genom, såklart.

Speakerrösten sa sedan att Länsstyrelsen, efter ett stopp på sex veckor, hade gett grönt ljus för att fortsätta arbetet i vindkraftparken och att myndigheten var nöjd med de miljöåtgärder som hade satts in. Speakerrösten sa också maskinerna trots det positiva beskedet hade stått still.

Därefter visades ett inslag från *SVT Nyheter Västernorrland* den 19 november 2019. Inslaget visade ett möte med underentreprenörer i projektet och nyhetsuppläsaren sa att vindkraftbygget hotades av strejk. Speakerrösten sa sedan följande.

Under miljöbråket har de stått standby med sina maskiner mot löfte om ersättning men de pengarna kommer inte, och det ska visa sig att de länge haft problem med att få betalt.

Därefter intervjuades underentreprenören ”Roger” på nytt. Han sa bland annat att det hade varit en del frågor kring fakturorna från Active Works sida. Reportern frågade om Active Works hade ifrågasatt om ”Roger” hade gjort de jobb som han påstod att han hade gjort och ”Roger” sa ja. ”Roger” sa också att det ofta blev väldigt otrevliga och obekväma samtal. Speakerrösten sa sedan följande.

Det börjar nu stå allt mer klart att det uppstått en strid om stora pengar i Viksjö. Underentreprenörerna har hamnat i kläm mellan två parter – den svenska huvudentreprenören Active Works och den tyskägda totalentreprenören Nordex.

Sedan visades en filmsekvens från Nordex presentationsfilm om ett vindkraftbygge samtidigt som bland annat följande sades av speakerrösten.

Nordex är en av världens största tillverkare av vindkraftverk. Ett trettiofem år gammalt företag börsnoterat på Frankfurtbörsen. Man är representerade i mer än 25 länder och har cirka 6 000 anställda. Moderbolaget omsätter drygt 38 miljarder kronor.

Därefter syntes bilder från det aktuella vindkraftbygget och speakerrösten sa följande.

I Viksjö har Nordex betalat ut 123 miljoner till Active Works för arbetet i vindkraftparken. Helt enligt kontraktet hävdar man. Men det är långt från tillräckligt, enligt Active Works som hävdar att man gjort mycket mer jobb i parken än man fått betalt för.

Nordex svenska vd sa sedan följande, enligt svensk textning från engelska.

Jag vet inte vad det är de påstår. Jag tänker inte kommentera våra interna beräkningar, men jag vet inte vad de baserar de här siffrorna på. Vi har betalat Active, kanske till och med för mycket, för det arbete de har utfört. Jag vet inte var siffrorna kommer ifrån, eller varför de är relevanta för Active.

Active works vd intervjuades sedan och följande sades.

(Vd Active Works) – Vi har betalat 20–30 miljoner mer än vi har fått av Nordex, så vi har ju agerat bank till Nordex idag. (Reporter) – Ni har betalat ut, hur mycket då? (Vd Active Works) – Ja. Över 150, 160 miljoner har vi totalt betalat ut i projektet. Vi har fått 123 som du säger, av Nordex. (Reporter) – Så att alla pengarna har gått ut? (Vd Active Works) – Ja, ja, de har gått ut, och jag har dessutom, betalat 3, mer än 30 miljoner till, eftersom vi trodde att Nordex skulle hålla sin del utav kontraktet och betala för sig.

Speakerrösten sa sedan följande.

Något bevis för betalningarna till underentreprenörerna får vi inte se eftersom det pågår en tvist med Nordex, säger han.

Sedan visades ett inslag ur *SVT Nyheter Västernorrland* den 17 december 2019. I inslaget sa Active Works säkerhetschef att tyska byråkrater bestämde vilka arbetare som skulle få betalt. Speakerrösten sa sedan följande.

Och när tyskarna vägrar betala, kan Active Works, i sin tur, inte betala sina underentreprenörer, menar man.

Active Works säkerhetschef sa sedan följande i inslaget från *SVT Nyheter Västernorrland* den 17 december 2019.

Det här är ju skamligt, det är pennalism, på så sätt att de behöver desperat ha kvar maskiner på parken men samtidigt så vägrar de betala. Alltså det påminner om just slaveri. Att jobba utan att få betalt, vad är det för värld?

Speakerrösten sa sedan bland annat att underentreprenörerna väntade på att få börja arbeta igen och att de hade rätt för ersättning även under byggstopp men att de inte hade fått några pengar. Nordex svenska vd sa sedan följande i en intervju enligt svensk textning från engelska.

Vi har ingen skyldighet att betala Active för kostnader i samband med stoppet. De har orsakat det här stoppet, anser vi. Det är den frågan det nu tvistas om. Av den anledningen har vi inte ersatt dem för de kostnader som kan ha uppstått när små lokala entreprenörer har fått avbryta sin verksamhet.

Därefter visades entreprenörer i en möteslokal och speakerrösten sa att Active Works, i stället för att lämna Viksjö, varje vecka kallade sina underentreprenörer till möte för att förmå dem att stanna kvar i väntan på att Nordex skulle betala för byggstoppet. Active Works vd sa sedan följande i en intervju.

Och vi litade på dem hela hösten när de sa: "Vi kommer att betala, vi kommer att betala bara ni gör det här. Bara ni skriver det här. Bara ni får fram den här rapporten. Bara ni gör den här kvalitetsundersökningen. Bara ni får fram de här grejerna så kommer vi betala." Du får kalla oss för blåögda om du vill. Vi följde kontraktet. Det gjorde inte Nordex.

Sedan visades bilder från Viksjö och speakerrösten sa bland annat följande.

I slutet av november så tipsas vi om att stämningen i Viksjö hårdnat. Ett företag med kopplingar till mc-gänget Hells Angels har fått uppdrag i vindkraftsparken. Enligt uppgift ska det ha förekommit hot från en chef i företaget. När vi frågar om man kontaktat polisen får vi svaret: "Nej, det skulle vara alldeles för farligt".

Därefter träffade reportern invånare på den aktuella orten. En av dem sa bland annat att det var oroande att kriminella rörde sig på området. En annan sa att han trodde att ett företag på orten hade haft kopplingar till mc-gänget, men att samarbetet avvecklats ganska snabbt. Invånarna sa också att de inte märkt av något på orten. Sedan sa speakerrösten följande samtidigt som utdrag ur olika domar visades.

När vi tittar närmare på det utpekade företaget visar det sig att chefen i fråga har ett brottsregister som innehåller domar för grovt rån, olaga hot, grovt hemfridsbrott och övergrepp i rättssak. Kopplingen till Hells Angels blir uppenbar när han visar sig vara suppleant i företaget Hells Angels AB. Vindkraftparkens projektbolag Nysäter Wind bekräftar att mannen, och företaget han arbetar för, fått lämna parken på grund av misstänkta kopplingar till kriminella kretsar. Det var via Active Works som företaget kom in i parken.

Därefter sades följande i en intervju med Active Works vd.

(Vd Active Works) – Det fanns en väldigt tydlig underentreprenörkontroll. En checklista som man går igenom som handlar om skatter, arbetsgivaravgifter, moms, att man har alla tillstånd, man har rättighet att vara och jobba på det man gör. Alla företag som vi tog in passerade den underentreprenörkontrollen. Sen finns det ju i kontraktet då en möjlighet för Nordex att uttala sig om att den här vill inte vi ha kvar. Då har vi fem dagar på oss att avveckla det företaget och när det här kom på sitt bord, kom upp där, jag tror det var på en onsdag det kom upp. På fredagen var det företaget borta. Så vi tog det på halva tiden. (Reporter) – Men [...] det var ju ni som hade tagit in bolaget i er verksamhet. (Vd Active Works) – Ja, det kom som en underentreprenör någonstans längre ner. [...] (Speakerröst) – Active Works har samarbetat med företaget tidigare, medger [Vd Active Works]. (Vd Active Works) – Ja, det har vi gjort. Det är personer som har bra kompetens, som levererar bra saker. I det här fallet så [...] kom det upp en önskan från Nordex om att inte ha det kvar, så vi avslutade det. Kontraktet. (Reporter) – Kände ni till deras kopplingar? (Vd Active Works) – Inte innan.

Speakerrösten sa sedan att polisen nyligen hade slagit till mot lokaler i det företag där mannen arbetat och hittat narkotika och vapen. Speakerrösten sa också att en förundersökning hade inletts och att den misstänkte efter tillslaget var den chef som skulle ha uppträtt hotfullt i vindkraftsparken. Det sades också att chefen nekade till brott.

Därefter intervjuades underentreprenören "Roger" på nytt. "Roger" sa bland annat att entreprenörer som tröttnat på att inte få betalt själva hade tagit kontakt med Nordex som därefter tillsammans med RWE sett över stoppet och börjat betala ut pengar till underentreprenörerna. Speakerrösten sa sedan följande.

Nordex gör nu något helt oväntat. Man väljer att runda sin egen huvudentreprenör Active Works och börjar betala ut pengar för stilleståndet, direkt till underentreprenörer.

Nordex svenska vd sa sedan följande i en intervju, enligt svensk textning från engelska.

Det var inte så att vi gick bakom ryggen på Active utan att diskutera det med dem. Vi försökte ha en diskussion med Active om hur underentreprenörerna skulle kunna få betalt före jul. Underentreprenörerna hade det extremt tufft och det var inte deras fel att situationen såg ut som den gjorde. Vi gjorde det för att upprätthålla det lokala stödet och uppfylla vår moraliska plikt att se till att de fick betalt.

Speakerrösten sa sedan att det totalt betalades ut 40 miljoner kronor till dem som hade valt att gå med sina fakturor till Nordex. Speakerrösten sa också att Nordex senare hade krävt de pengarna från Active Works. Därefter sa speakerrösten att de entreprenörer som fått betalt direkt från Nordex anklagades av Active Works för sabotage och att de fick veta att det jobb som de tidigare utfört kunde vara i fara. ”Roger” sa sedan bland annat att han uppfattade samtalet med Active Works som frustrerat och lite hotfullt. Han sa också att han fått veta att underentreprenörerna genom att acceptera betalning från Nordex inte längre skulle få några fakturor godkända av Active Works. Speakerrösten sa sedan följande.

Active Works vd [namn] skriver till *Uppdrag granskning* att han beklagar om någon känt sig hotad. Det som man gjort fel tar man på sig. Han säger också att en del underentreprenörer brutit mot överenskommelser, stulit material och överfakturerat.

Därefter hördes flera underentreprenörer berätta om sina upplevelser av vindparksprojektet. En underentreprenör sa att det snabbt gick baklänges för den som hade flera hundra tusen kronor i amorteringar och inte fick in inkomster. Speakerrösten sa att en annan underentreprenör hade satsat tre miljoner och köpt en ny grävmaskin inför projektet och att han nu närmade sig en ekonomisk katastrof. Speakerrösten sa sedan följande.

Tiden går och bland underentreprenörerna sprider sig känslan av att de blivit lurade. Omkring 30 företagare har idag krav på omkring 60 miljoner kronor på Active Works eller bolaget under dem – NLC.

Reportern intervjuade sedan underentreprenören ”Roger” på nytt och bland annat följande sades.

(Reporter) – Ni har varit här då i nio månader. Hur skulle du sammanfatta den här tiden? (”Roger”) – Ja, först och främst en ren och skär ekonomisk våldtäkt. Hade jag kunnat gjort någonting annat så hade jag gjort det. Jag hade inte velat vara här. (Reporter) – Överhuvudtaget? (”Roger”) – Nej. (Reporter) – Upplever du att du har blivit utsatt för en blåsning? (”Roger”) – I nuläget så känns det som det, ja. [...] (Reporter) – Var lägger du ansvaret någonstans för att det har blivit såhär? (”Roger”) – Jag anser att det är Active Works ansvar att betala sina entreprenörer som har varit här oavsett om de har en tvist eller ej med sin beställare. Du har ett beställaransvar.

En annan underentreprenör sa att det var svårt att veta vems felet var eftersom ingen av parterna lagt fram bevis för vilken part som talade sanning.

Därefter visades grafik över olika aktörer i projektet samtidigt som speakerrösten sa följande.

Vi ska titta lite närmare på de två företag som samlat på sig stora skulder till underentreprenörerna. Active Works och företaget direkt under dem i entreprenörskedjan, bolaget NLC. NLC visar sig vara en viktig aktör i projektet eftersom de på uppdrag av Active Works anlitat en mängd underentreprenörer för arbete i parken. Ägaren är en 31-årig man från [ort]. Så sent som i oktober i fjol var hans tillgångar 74 kronor och några gamla bilar. Han försätts då i personlig konkurs med nästan tre miljoner i skulder. Att han samtidigt äger entreprenadbolaget NLC som gör stora affärer i vindkraftparken i Viksjö framkommer inte i tingsrätten. Men efter bara tio dagar hävs konkursen, när större delen av hans skulder betalas. Vid förhandlingen i rätten företräds 31-åringen av två anställda på Active Works, varav den ena är deras bolagsjurist. Efter att ägaren till NLC räddats från konkursen får hans företag via mejl ta emot en faktura från Active Works. De hänvisar till ett kontrakt som ger dem rätt till ersättning om arbetet på Hästkullen avbryts, vilket det gjorts. Räkningen är på 216 miljoner kronor och ska betalas inom tio dagar. I praktiken skickas fakturan mellan bolag som inte bara delar samma adress. De har också samma vd och samma styrelseordförande, [Namn efternamn vd Active Works].

Därefter sa vd:n för Active Works följande i en intervju.

När projektet startade, det var NLC som kom med det här projektet till Active Works tillsammans med en annan underentreprenör uppe i Sundsvall. De bolagen var inte byggda för att ta det ansvaret som Active tog i projektet. Vi har tagit hela projektansvaret. Och det slapp de här två företagen göra. Om det skulle spricka av någon anledning, så gjordes det en överenskommelse på kompensation. De ville att vi skulle ta ansvaret för projektet. Och då vart det en sån här konstruktion.

Speakerrösten sa sedan följande.

Vi har vid upprepade tillfällen sökt ägaren till NLC utan framgång. Både NLC och Active Works hotas nu av konkurs. Sedan i januari är bolagen under rekonstruktion för stora skulder till sina underentreprenörer, som de till stor del samlat på sig i vindkraftparken i Viksjö. Men största skulderna har de båda bolagen inte till de underentreprenörer som jobbat i parken och inte fått betalt, utan till varandra eller om man så vill till sig själva.

Därefter träffade programledaren en chefsåklagare på Ekobrottsmyndigheten. De stod framför en vägg där företagsnamnen var uppsatta och bland annat följande sades.

(Programledare) – Ja, här har vi ju då bolagsnätverket. Nordex är ju totalleverantör som under sig har Active Works som är en av huvudentreprenörerna och sedan januari så är de under rekonstruktion det här företaget. [...] De är alltså inte i konkurs utan i rekonstruktion, vad betyder det? (Chefsåklagare) – Rekonstruktion är ju ett förfarande som [...] ska undvika att bolaget går i konkurs. Man använder det när bolag är tyngda av väldigt stora skulder och har svårt att betala helt enkelt, till fordringsägarna. (Programledare) – Okej, så de är under rekonstruktion för att undvika konkurs? (Chefsåklagare) – Ja. (Programledare) – Under dem i den här entreprenadkedjan så finns det här företaget, NLC. De här två företagen har ju skulder till varandra. NLC har ju krav på 70 miljoner. Och sedan skickar Active Works en faktura till NLC på 216 miljoner. Kan du förklara för mig? [...] (Chefsåklagare) – Det här kravet på 70 det verkar ju vara ett riktigt krav för utförda arbeten helt enkelt. Det som förbryllar mig är ju den här påstådda fakturan på 216 miljoner. Jag ifrågasätter ju om det här är en riktig faktura. Alltså som motsvaras av

verkliga förhållanden. Det här kan ju mycket väl vara en luftfaktura. (Programledare) – Varför tror du det, hur kan du dra den slutsatsen? (Chefsåklagare) – Därför att den kommer när rekonstruktionerna inleds med de här två bolagen. Det kan vara ett sätt att se till så att de som finns här inte får betalt. Utan betalningsströmmarna ska bara gå mellan dem här två bolagen.

Chefsåklagaren pekade på underentreprenörerna och på NLC och Active Works på bolagskartan och därefter sades bland annat följande.

(Programledare) – Active Works vd meddelar ju oss att anledningen till att den här fakturan skickas är att de har en överenskommelse med NLC om en ersättning om projektet avbryts, och det har det ju gjort. Köper du [...] det argumentet? (Chefsåklagare) – Jag tycker inte att det är en rimlig förklaring till [...] påståendet om att den här fakturan finns. Jag ifrågasätter om det här är en korrekt affärshändelse. (Programledare) – Det finns ju en annan historia runt det här företaget NLC och det är en man som i höstas hade gått i personlig konkurs, han hade en skatteskuld i miljonklassen. Han fick skulderna betalda, konkursen hävd och han blir ensamägare i det här företaget och han får den här fakturan på 216 miljoner. Kan du förklara lite? (Chefsåklagare) – Det här tycker jag är jättemärkligt. Jag har ju tittat på underlagen här och en fråga som jag ställer mig är ju vem är det som betalade de här skulderna i miljonklassen, han hade ju tillgångar på jag tror det var 74 kronor. Och den här fakturan på 216 miljoner kronor. Det här ju ett, ett litet företag som har en väldigt liten omsättning. De kan rimligen inte ha någon betalningsförmåga om tanken är att det här någonsin skulle betalas. Utan jag tror att det här är en fejkad faktura. Det fanns aldrig någon tanke att den här skulle betalas.

Efter det sa speakerrösten bland annat följande.

När vi börjar ställa frågor om konflikten på Hästkullen märker vi att många av dem vi talar med är rädda. De berättar att de upplevt hotfulla situationer från personer kopplade till Active Works. Speciellt i samband med att de krävt betalning eller ifrågasatt hur arbetet i vindkraftparken utförts. Ibland har hoten handlat om att bli av med jobbet i parken. Men det har också låtit allvarigare. "Du är en fara för projektet, din handling är fientlig, din jävla hora". "Se dig i backspegeln". "Passa dig noga". "Glöm inte vilka vi är", är exempel på hot, enligt våra källor.

Därefter sa speakerrösten bland annat att flera personer svarat att de inte ville medverka i programmet på grund av rädsla. Sedan intervjuades underentreprenören "Roger" på nytt och bland annat följande sades.

(Reporter) – Det har förekommit rykten om att det har varit både hot och annat i parken. Folk har varit rädda. Känner du igen det? ("Roger") – Ja. Det gör, det gör jag. En rädsla har det väl funnits då man har fått utstått väldigt hårda personangrepp [...]. De har försökt att manipulera en och tryckt ner en så att man ska känna ett mindervärdeskomplex. De har ju gått hårt åt personer häruppe, det har de. (Reporter) – Inte bara dig? ("Roger") – Nej, inte bara mig.

Därefter intervjuades vd:n för Active Works och bland annat följande sades.

(Reporter) – Men de uppgifter vi har, det är ju att de här [...] uttalandena. [...] Den här känslan av hot och press har kommit inifrån din organisation gentemot underentreprenörerna. (vd Active Works) – Va? Okej. Jag har inte hört det förut. (Reporter) – Vi har några direkta citat och det här är vad personer har fått höra från er. "Du är en fara för projektet", "Din handling är fientlig", "Din jävla hora", "Passa dig noga", "Glöm inte vilka vi är". Varför har ni uttryckt er på det sättet? (vd Active Works) – Det låter ganska likt det vi

har fått höra från Nordex, faktiskt. Det är lite festligt. (Reporter) – Det här är ju allvarligt. (vd Active Works) – Ja, jag förstår det. Det här låter ju inget bra. (Reporter) – Ja, men vad säger du om det är din organisation? Det är du som är vd för den här verksamheten. (vd Active Works) – Jag har inte hört det där förut. Utan det enda jag kan hänga upp det på är att det har skapats en atmosfär från projektledningen på Nordex som har varit väldigt hård, ifrågasättande, kritisk, ibland väldigt mycket blame game från Nordex sida för att de inte vill ta ansvar själva.

Därefter sa speakerrösten att Nordex vd hade skrivit till *Uppdrag granskning* att det hade förekommit flera ”heta och livliga diskussioner mellan företagen” men att han inte kände igen beskrivningen om en hård och hotfull stämning från Nordex sida.

Speakerrösten sa sedan att en av underentreprenörerna med koppling till Hells Angels stängdes av från bygget, men att redaktionen efter detta hade hittat en ännu starkare koppling mellan Active Works och Hells Angels. Speakerrösten sa att en av Hells Angels medlemmar fanns på Active Works lönelista och att personen under företagets rekonstruktion fick ut sin lön via den statliga lönegarantin. Speakerrösten sa också att personen i fråga var en av de högst avlönade på Active Works. Därefter sades följande i en intervju med Active Works vd.

(Reporter) – Hur ser du på det att ni har en anställd som är medlem i Hells Angels? (vd Active Works) – Det finns en frihet här i landet, när det gäller religion, när det gäller andra åskådningar och när det gäller föreningar. Det är som det är liksom. (Reporter) – Men det här är ju en brottslig organisation som är så definierad av polisen. (vd Active Works) – Om folk begår brott då blir de lagförda tänker jag. (Reporter) – Men du tycker det är fullt acceptabelt att ha en person i personalstyrkan som har den kopplingen? (vd Active Works) – Men var går gränsen? Om man är med i Sverigedemokraterna, är det okej? Sverigedemokraterna har ju bevisligen haft en hel del personer hos sig som har haft ett brottsligt förflutet. (Reporter) – Nu pratar vi om en organisation som är [...] definierad brottslig, alltså som är definierad som en brottslig organisation av polisen? (vd Active Works) – Ja. (Reporter) – Och du ser [...] ingen skillnad där emellan? Mellan ett politiskt parti och en organisation som... (vd Active Works) – Jag har inte rätt att fråga folk var de är medlemmar någonstans.

Därefter sades följande av speakerrösten.

Vi kan inte på något sätt belägga att Hells Angels som organisation är inblandad i det som har hänt. Inte heller att det från början fanns ett upplägg som innebar att underentreprenörerna inte skulle få betalt. Det går heller inte att bevisa att den hotfulla attityden, som många berättar om, är en medveten strategi. Men faktum är att en rad småföretagare har råkat väldigt illa ut ekonomiskt och även känt sig pressade och hotade. En del av dem tror att det som hänt är planerat. Och när chefsåklagaren [...] idag tittar på rekonstruktionerna för Active Works och NLC och får reda på att det på ett par olika sätt finns kopplingar till Hells Angels blir han inte förvånad.

Chefsåklagaren på Ekobrottsmyndigheten medverkade sedan och sa att det tyvärr var vanligt med organiserad brottslighet, osanna fakturor och kopplingar till mc-gäng i stora bygghärvor. Vidare sa han att kopplingar till mc-gäng blev ett våldskapital som kunde vara nyttigt i sammanhangen eftersom det innebar att det inte krävdes explicita hot för att människor skulle kunna låta bli att driva sina

fordringar. Speakerrösten sa sedan följande samtidigt som grafik med de aktuella bolagsnamnen visades i bild.

Active Works säger sig ju ha stora krav på Nordex för arbeten som deras underentreprenörer ska ha utfört i parken. Det här kravet på Nordex är Active Works största ekonomiska tillgång men precis när rekonstruktionen dragit igång flyttas denna fordran som då är på 120 miljoner till företaget Olbia, Active Works moderbolag som inte är skyldig underentreprenörerna några pengar. Styrelseordförande och vd i Olbia är återigen [Namn efternamn vd Active Works].

[vd Active Works] sa sedan följande i en intervju.

Det var ett sätt att skydda oss just då. Men våra ombud säger att det är bättre att den är kvar där hos Active och så driver vi processen från Active mot Nordex, så det är så det ser ut just nu.

Därefter följde ett samtal med chefsåklagaren på Ekobrottsmyndigheten. Chefsåklagaren sa bland annat att han tyckte att lösningen var märklig eftersom det innebar att Active Works tömdes på den största tillgången. Han sa också att företaget blev konkursmässigt i och med att fordran överläts till Olbia. Vidare sa han att det kunde vara brottsligt och att det kallades för oredlighet mot borgenär eller bolagsplundring. Reportern sa att Active Works vd sagt att flytten av fordran var en skyddsåtgärd och frågade chefsåklagaren om det innebar någon skillnad för dem som hade fordringar gentemot Active Works. Chefsåklagaren svarade bland annat följande.

Ja, men det finns ett regelverk som talar om att man kan inte bara överlåta fordringar hur som helst, utan det finns ett borgenärsskydd som ska skydda just de här, för [...] att det kan ju vara en nackdel för dem att helt plötsligt är det ett annat bolag som ska kräva. Det här bolaget kanske går i konkurs dagen efter. Då finns det ju liksom ingenstans att rikta sina krav. Det här är noggrant reglerat.

Reportern talade sedan med [vd Active Works] på nytt och följande sades.

(Reporter) – Vår expert kallar ju det för ren bolagsplundring [...]. Att det är oredlighet mot borgenär. (vd Active Works) – Jaha? [...] Nej men, vi har haft [...] skatteexperter med oss i konstruktionerna och allting är tillbaka på Active nu. Fordran är kvar hos Active. Och när den under en vecka fanns i Olbia då fanns det en revers tillbaka till Active. När pengarna kom in så skulle de gå till Active, så klart. Och ut till underentreprenörerna. Men fordran är tillbaka hos Active så [...] det där är stängt. (Reporter) – Är det inte märkligt att du sitter i den här positionen, att du sitter i de här tre bolagen, ni har korsvisa fordringar gentemot, mellan varandra på det här sättet. Det ger ju ett märkligt intryck. Det ger ju ett intryck att vår expert undrar om det inte är brottslighet som pågår här. (vd Active Works) – Ja, det kommer säkert att visa sig. Vi har fordran på Nordex på, du nämnde själv summan. Det är uppe i en skiljedomprocess. När Nordex betalar kommer alla få betalt.

Speakerrösten sa sedan följande.

Det är oklart vilka krav Active Works egentligen har på Nordex. I december krävde de 84 miljoner och hotade att försätta Nordex i konkurs. Men en månad senare är kravet 120 miljoner. Och ytterligare ett par månader senare är skulden närmare 190 miljoner kronor plus skadestånd, skriver [vd Active Works] i ett mejl till oss. När han dagen efter skriver till

Stockholms tingsrätt är den totala skulden drygt 239 miljoner. Kravet har alltså nästan tredubblats på tre månader, trots att Active Works för länge sedan lämnat Viksjö. Nordex hävdar å sin sida att de betalat för allt arbete som utförts. Tvisten ska avgöras i skiljenämnd.

Underentreprenören ”Roger” sa sedan att han bedömde möjligheten att få ut de pengar som var inestående som minimal. Därefter frågade reportern chefsåklagaren på Ekobrottsmyndigheten om underentreprenörerna kunde få skadestånd om det visade sig att företagen hade blåst dem. Chefsåklagaren sa bland annat att det om det rörde sig om brottslighet skulle vara naturligt med konkurs efter rekonstruktion. Han sa också att en konkursförvaltare då skulle ta hand om de tillgångar som fanns kvar och dela ut dem till underentreprenörerna. Han sa sedan att han ställde sig frågande till hur mycket pengar det då skulle finnas kvar.

I slutet av programmet besökte en reporter underentreprenörer på plats i Viksjö. Speakerrösten sa underentreprenörerna hade väntat länge på sina pengar men att det inte var aktuellt att flytta under vintern. En underentreprenör sa bland annat att det kostade 50 000–70 000 kronor att flytta maskinerna och att en flytt utan nytt uppdrag inte var tänkbar. Speakerrösten sa sedan att de sista underentreprenörerna lämnade Viksjö. Därefter sades bland annat följande.

I slutet av februari står det klart att Active Works sparkas ut från Hästkullen. [---]
Nordex tecknar i stället kontrakt med byggjätten Skanska som har egna underentreprenörer. Andra får packa och flytta.

En underentreprenör sa sedan att han hade fått en betalning och att det var i september. Speakerrösten sa att underentreprenören saknade cirka åtta miljoner kronor. Underentreprenören sa sedan att det krävdes en granskning för att ta reda på vart pengarna hade tagit vägen. Speakerrösten sa att Skanska hade tagit över arbetet och att bygget hade kommit igång. En annan entreprenör sa att han hoppades att vintern skulle ta slut så att det gick att hitta nya jobb. En tredje underentreprenör sa att de var några underentreprenörer kvar på plats som hoppades på att de skulle kunna börja arbeta på bygget igen och att de tidigare fordringarna skulle regleras.

ANMÄLAN

Anmälaren representerar Active Works och anför sammanfattningsvis följande.

Programmet var partiskt och tog ställning för Nordex. Inför sändning uppmanade anmälaren Sveriges Television AB (SVT) att ta hjälp av en entreprenadexpert för att förstå ansvarskedjan från beställare till totalentreprenör till underentreprenörer. På grund av okunskap släpptes rena lögnen igenom i programmet vilket troligen ledde tittarna till att dra felaktiga slutsatser. Hade SVT intresserat sig för grundläggande entreprenadrätt hade programmet handlat om hur europeisk projektledning inte har kunskap om svensk arbetsrätt, svensk miljölagstiftning, arbetsmiljöansvar, miljöansvar, brott mot svenska naturvärden och ignorans av tillståndshantering.

Nordex svenska vd, fick uttala rena lögner utan att reportern uppmärksammade det. Vidare fick vissa underentreprenörer uttala sig i ansvarsfrågan utan att reportern korrigerade felaktiga antaganden. SVT hade som utgångspunkt att berätta om underentreprenörer som inte fått betalt. Detta är såklart beklagligt, men vinklingen av vem som bar ansvaret var skev. Det Active Works gjort fel i någon form skall bolaget såklart stå till svar för men företaget blev oskyldigt uthängt i programmet.

Programmet har orsakat stora konsekvenser såsom uteblivna affärer, strul i pågående jobb och misstänksamhet från beställare. Chefsåklagaren på Ekobrottsmyndigheten spekulerade och konsekvensen för Active Works har varit stor. Active Works har nu valt att gå i konkurs och en stor anledning till detta var de konsekvenser programmet fick. Även en underentreprenör till Active Works valde konkurs som en konsekvens av Active Works konkurs och av programmet.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SVT anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Den omställning till förnybar energi som pågår innebär stora investeringar och projekt som både påverkar miljö, samhälle och näringsliv. Att granska detta ligger väl inom SVT:s uppdrag.

SVT kan inte finna stöd för anmälarens uppfattning att programmet var partiskt. I skildringen av problemen och konflikterna vid bygget av vindkraftsparken Hästkullen återgavs kritik mot de olika parter som haft ansvar. Det framgick bland annat tydligt att det formella ansvaret för de allvarliga misstänkta miljöbrotten i parken som Länsstyrelsen har polisanmält låg på Nysäter Wind, projektbolaget över Nordex i entreprenadkedjan. I programmet belystes tydligt allvarlig kritik från Arbetsmiljöverket, riktat mot Nordex.

I programmet framgick att parterna tvistade i skiljenämnd om vem som var ansvarig till att underentreprenörernas maskiner under långa tider stått stilla och att de sedan inte fått betalt. Det framgick också att ärendet vid tiden för sändning ännu inte avgjorts. När Nordex svenska vd la skulden på Active Works fick Active Works vd utrymme att bemöta kritiken och ge sin syn på situationen.

Chefsåklagaren vid Ekobrottsmyndigheten i Stockholm jobbar med brottsförebyggande åtgärder på myndigheten. Han var en tillfällig medverkande och oberoende expert som intervjuades i programmet för att göra de komplicerade företagsaffärerna begripliga för tittarna. Han uttalade sig utifrån fakta och använde sin kompetens och erfarenhet i sin analys, bland annat om organiserad brottslighet

kopplad till stora byggnadshärvor. Active Works vd fick utrymme att svara på uppgifterna från chefsåklagaren.

Anmälaren hävdar att programmet har orsakat Active Works och NLC:s konkurs. Som framgick av reportaget var bolagen under rekonstruktion sedan januari 2020. Active Works vd begärde redan den 9 januari 2020 företaget i rekonstruktion hos Stockholms tingsrätt. Orsaken var enligt ansökan att företaget hamnat i en akut likviditetssituation och inte klarade av att betala sina skulder. Tingsrätten beviljade företaget rekonstruktion. Programmet sändes den 29 april 2020, alltså drygt tre månader efter att företaget hamnat på obestånd. När Skatteverket i ett yttrande den 9 april gjorde en bedömning av Active Works möjligheter att rekonstruera företaget avstyrkte man en fortsättning av processen enligt följande.

...det föreligger stor osäkerhet om syftet med rekonstruktionen kan uppnås.

Detta yttrades alltså tre veckor innan sändningen av programmet. Den 23 september 2020 försattes Active Works i konkurs av Stockholms tingsrätt med skulder på drygt 214 miljoner kronor. Ingenstans i förvaltarens konkursbokslut nämns att skulderna skulle ha uppstått på grund av ett tv-program.

Anmälaren skriver vidare att programmet borde tagit fasta på att europeisk projektledning inte hade förståelse för svensk miljölagstiftning, arbetsmiljöansvar och regelverk för tillstånd, något som haft betydelse för de problem som kantade bygget av vindkraftsparken. SVT anför att kritiken som Active Works vd hade gentemot beställaren Nordex angående detta återgavs i programmet, liksom Nordex syn på saken.

Några tillfälligt medverkande la i intervjuer fram sin syn på vilka som bär ansvaret för de problem och konflikter som stoppade arbetet på vindkraftsparken. Reporter eller programledare slog inte fast vad som var sant och det framgick av programmet att Active Works anser att Nordex bär huvudansvaret.

Vad gäller sakligheten är anmälares kritik allmänt hållen och det sägs inte mer än att exempelvis Nordex vd fick utrymme att säga rena lögner. Vad som skulle vara felaktigt berörs inte av anmälan. SVT vill dock poängtera att påståenden som framförs av tillfälliga medverkanden får bemötas av kritiserad part, i enlighet med god publicistisk sed och bestämmelserna i sändningstillståndet.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Anmälaren anför sammanfattningsvis följande.

Active Works hade en utförandeentreprenad åt Nordex. Det innebär att Nordex ansvarade för miljökontrollplan och arbetsmiljöplan och att Active Works följde de instruktioner Nordex gav.

Det är korrekt att en av underentreprenörerna två, tre steg ner i kedjan hade en koppling till Hells Angels i sin styrelse. Enligt kontraktet med Nordex hade Active Works fem dagar på sig att avsluta en underentreprenör om Nordex så önskade. Underentreprenören i fråga avslutades inom tre dagar. Den person som hade koppling till Hells Angels var aldrig i vindkraftparken. Trots detta frågade SVT människor på den aktuella orten hur det kändes att ha kriminella gäng i grannskapet.

Angående påståendet om att Nordex rundat Active Works och betalat ut 40 miljoner till underentreprenörer vill anmälaren anföra följande. Om SVT haft kunskap om entreprenadrätt hade de grävt mer i den frågan. Hur kan det komma sig att Nordex inte betalar Active Works men betalar två tre steg ner i underentreprenadkedjan?

Chefsåklagaren och SVT fick det att framstå som överlåtelsen av fordran rörde sig om ekonomisk brottslighet. I intervjun den 8 april 2020 talade Active Works om för reportern att överlåtelsen gjorts men att den reverserats. Andra SVT-medarbetare fick även denna information via mejl. Trots detta valde *Uppdrag granskning* att prata med åklagaren som om fordran hade flyttats. Hade programmet gett åklagaren rätt information hade det syntts att fordran var tillbaka på Active Works. Det går dessutom inte rent bokföringstekniskt att flytta en fordran utan motsvarande åtagande i retur. Överlåtelse av fordran är vidare precis det som Nordex har använt sig av när de förvärvat fordringar från underentreprenörer. Programmet var vinklat och åklagaren fick ledande frågor. Chefsåklagaren fick fel information från SVT. Denna del av programmet ligger troligtvis till grund för att Active Works och NLC gick i konkurs hösten 2020. När anmälan till granskningsnämnden gjordes hade företaget ännu inte gått i konkurs.

Nordex granskades inte på samma sätt som Active Works. *Uppdrag granskning* fick uppgifter om saker som Nordex gjort men dessa togs inte alls upp av programmet. Flera av Active Works vd:s citat från intervju den 8 april 2020 kom inte med i programmet, detta trots att SVT innan hänvisade till att hans bästa argument skulle få stor plats. SVT anför att kritiken som Active Works vd hade gentemot beställaren Nordex återgavs i programmet, liksom Nordex syn på saken. Detta stämmer inte. I programmet togs frågorna upp, men frågan om varför ett tyskt börsbolag negligerar åtagandet i miljökonsekvensbeskrivningen och miljötillstånden ställdes aldrig. Inte heller varför Länsstyrelsen och Arbetsmiljöverket gång på gång har gett projektet förelägganden. Nordex fick nästan inga sådana frågor, i vilket fall framgick de inte av programmet.

Nordex svenska vd fick framföra följande osanna påståenden oemotsagd.

1. Vd:n påstod att Nordex var bekant med svensk arbetsmiljölagstiftning.

SVT visste om att Arbetsmiljöinspektionen gjort ett antal förelägganden mot vindkraftsparkprojektet. Ändå ställdes inga följdfrågor till Nordex om detta.

2. Vd:n menade att Active Works agerat felaktigt och oansvarigt och inte uppfyllt sin del av kontraktet. Han påstod också att Active Works misslyckats med att kontrollera vad underentreprenörerna gjort och att Nordex enligt kontrakt inte skulle detaljstyra projektet.

Nordex var dagligen ute i parken och följde upp och styrde i projektet, vilket inte är kutym för en totalentreprenör med underentreprenad. Om *Uppdrag granskning* frågat några av de intervjuade underentreprenörerna hade de fått höra hårresande skildringar av hur Nordex agerade på projektplatsen.

3. Vd:n påstod att Active Works försökte förminska sin skuld i det hela. Han sa också att Nordex gett sin internationella bygglidningsgrupp ansvar för projektet och att Nordex hade fullt förtroende för att de kunde sitt jobb.

Om SVT haft kunskap om entreprenadrätt hade programföretaget genomskådat uttalandet och ifrågasatt hur Länsstyrelsen i så fall kunnat ha så många frågor och förelägganden.

4. Vd:n menade att Nordex har betalat Active Works, eventuellt mer än vad det har kostat. Vd:n påstod vidare att Nordex inte hade skyldighet att betala Active Works för kostnader i samband med stoppet samt att det var Active Works som hade orsakat stoppet. Han sa också att de av den anledningen inte hade ersatt Active Works för underentreprenörernas kostnader. Vd:n påstod också att de hade haft en diskussion med Active Works om hur underentreprenörerna skulle få betalt innan jul.

I programmet beskrevs hur Nordex började betala stilleståndskostnader direkt till underentreprenörerna. Om SVT haft den minsta insikt i entreprenadrätt hade man förstått att det inte är så man gör. Underentreprenaden får inte betalt för stillestånd, samma fordran som Nordex tvistar med Active Works om. Om Nordex godkänner stopp till underentreprenörerna har de ju godkänt Active Works fordran som är på exakt samma innehåll.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

SVT anför i huvudsak följande.

Entreprenadavtal

Anmälaren hänvisar till samtal med *Uppdrag granskning*s reportrar om entreprenadrätt. SVT har haft tillgång till expertis på området. Redaktionen har även haft tillgång till källor med insyn i det aktuella projektet och även i viss mån i de överväganden som gjordes i bolaget.

För övrigt framgår det inte av anmälarens svar på vilket sätt den gällande entreprenadrätten ändrar det faktum att underentreprenörerna inte fått betalt av sina uppdragsgivare, Active Works och NLC, vilket var reportagetets fokus. Vidare handlade reportaget inte om den pågående skiljedomsprocessen mellan Active Works och Nordex som parterna själva har att reda ut. Parterna har dock fått ge sin syn på huruvida betalning skett enligt kontrakt eller inte. SVT:s fokus har varit de 30-talet mindre företagare som lockades från alla delar av landet för att delta i det stora infrastrukturprojektet i Viksjö. Den övergripande frågan var "vart tog underentreprenörernas pengar vägen?"

Företagets konkurs

Anmälararen kritiserar valet av expert och de uppgifter som förekommer då denne ger sin analys av företagets överlåtelse av skulder. SVT betraktar den aktuella chefsåklagaren som väl kvalificerad att peka på tecken på oegentligheter med sin bakgrund på Ekobrottsmyndigheten. Han är en av Sveriges främsta experter på ekonomisk brottslighet. De underlag han givits är huvudsakligen de dokument som står att finna i de rekonstruktionshandlingar som Active Works lämnat in till Stockholms tingsrätt.

Chefsåklagaren framhöll att det kunde röra sig om bolagsplundring och att det i sådant fall i rättslig mening inte spelar någon roll att fordringen flyttats tillbaka. Anledningen till att han talade om ekonomisk brottslighet var att många underentreprenörer blivit utan betalning och därför kände sig lurade. Utifrån detta anser SVT inte att anmälarens kommentar om att jämföra misstänkt bolagsplundring med Nordex köp av fakturor är korrekt.

SVT anser det vara av vikt att här återge den händelsekedja som föregick konkurserna och i vilket läge programmet sändes. Tidslinjen är av stor betydelse för att klargöra förloppet och varför frågan om underentreprenörernas betalning var central.

Anmälararen anser att Nordex bär ansvaret för situationen när betalningen till underentreprenörerna uteblev, men det är viktigt i sammanhanget att komma ihåg att det var Active Works och NLC som tecknat kontrakt med, och därmed bar ansvar gentemot, de underentreprenörer som bolagen engagerat i projektet. Anmälararen var under den tid som återgavs styrelseordförande i båda bolagen.

Upprinnelsen till konflikten i Viksjö inträffade i början av oktober 2019. Bygget stoppades den 2 oktober sedan myndigheterna upptäckt att det begåtts brott mot projektets miljötillstånd.

En dryg månad senare stod bygget fortfarande stilla och den 11 november 2019 skickade Active Works projektledare ett mejl till sina underentreprenörer med innebörden att de behövde deras stöd för att "jämna ut oddsen" i det som uppges

vara den pågående processen med Nordex. I mejlet lät Active Works även påskina att när väl konflikten med Nordex skulle vara löst skulle det bli en "cirka fyra gånger så stor entreprenad", det vill säga än mer jobb för underentreprenörerna. I samma mejl uppgav Active Works att man beslutat att samtliga underliggande entreprenörer skulle fakturera för sina kostnader på 90 dagar i stället för på 30 dagar. Active Works gav också underentreprenörerna klartecken att sälja de obetalda fakturorna vidare för att de i sin tur skulle kunna täcka sina kostnader för maskiner och personal.

I och med detta sköts betalningarna till underentreprenörerna helt enkelt på framtiden. Det är också då som Active Works och NLC:s skulder till sina underentreprenörer sköt i höjden.

Vid årsskiftet avbröts emellertid samarbetet mellan Active Works och Nordex definitivt. Active Works förlorade sitt uppdrag och lämnade Viksjö. Kvar blev deras underentreprenörer som därmed vare sig fått betalt eller hade sin uppdragsgivare kvar i projektet.

Den 9 januari 2020, tre månader efter byggstoppet, begärdes Active Works i konkurs av en av underentreprenörerna i Viksjö. Active Works ansökte då om företagsrekonstruktion, en ansökan som senare också lämnas in avseende NLC. Skulderna i bolagen är då enligt bolagens rekonstruktionsplaner: Active Works, 204 miljoner och för NLC 276 miljoner. I beloppen ingår betydande inbördes skulder mellan bolagen.

Den 2 april 2020 begärde Active Works förlängd företagsrekonstruktion, vilket tingsrätten biföll. Flera borgenärer avstyrkte fortsatt rekonstruktion och bland dem Skatteverket.

Den 29 april 2020 sändes det aktuella programmet.

Den 8 juli 2020 begärde Active Works återigen förlängd rekonstruktion av bolaget, men tingsrätten valde den gången att avstyrka rekonstruktionen eftersom den saknade utsikt att lyckas. I denna sin ansökan som alltså skickades in till tingsrätten drygt två månader efter att programmet sänts angav Active Works inga problem till följd av SVT:s granskning. Vd:n betonade tvärtom att rekonstruktionen fortlöpte enligt den plan som lämnats in till tingsrätten, vilken alltså lämnades in innan reportaget sändes. Stockholms tingsrätt ansåg emellertid att bolagets ekonomiska förhållanden var alltför oklara och avbröt rekonstruktionen.

I september respektive oktober 2020 försattes Active Works och NLC i konkurs med stora skulder till underentreprenörerna i Viksjö.

Mc-klubb

Flera källor i Viksjö har uppgett för *Uppdrag granskning*s reportrar att de upplevt en hotfull attityd från individer med koppling till det aktuella bolaget, en av dessa individer som särskilt pekades ut var den chef som hänvisades till i reportaget. SVT:s källor var närvarande i Viksjöområdet på daglig basis. Active Works vd var inte på plats dagligen utan det lokala ansvaret låg hos projektledaren. För *Uppdrag granskning*s reportrar har den hotfulla attityden från bolagets sida även bekräftats av projektägaren Nysäter Wind. Även anmälaren själv bekräftar i reportaget att det aktuella bolaget med kort varsel fick lämna projektet. Det hör till sakens natur att ingen, av omsorg om sin egen säkerhet, vågat medverka öppet i reportaget om detta. SVT vill understryka att Active Works vd i inslaget fick bemöta påståendena.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Anmälaren anför sammanfattningsvis följande.

Det stämmer inte som SVT anför att chefsåklagaren sa att det kunde röra sig om bolagsplundring och att det i så fall inte spelade roll att fordran flyttats tillbaka.

I programmet sades det att upprinnelsen till konflikten i Viksjö inträffade i början av oktober 2019. Bygget stoppades den 2 oktober 2019 sedan myndigheter upptäckt att det begåtts brott mot projektets miljötillstånd. Ansvarig för stoppet var alltså den part som ansvarade för miljötillstånd och bygglov, det vill säga Nordex och Nordex beställare. Projektet stoppades på grund av Nordex felaktigheter. Underentreprenörerna stod still. Nordex vägrade betala Active Works och följden blev att Active Works inte kunde betala underentreprenörerna.

Den person som var styrelsemedlem i Hells Angels AB var aldrig i parken.

Det är oklart vad SVT menar med hotfull attityd från individer kopplade till det aktuella bolaget. Att det varit hårda ord mellan Nordex och entreprenörerna var väl känt. När projektet blev försenat hamnade troligen Nordex under hård press. Vad en atmosfär på en byggarbetsplats har att göra med den övergripande frågan är otydligt.

När ett företag inleder en företagsrekonstruktion, som Active Works gjorde nästan fyra månader innan programmet sändes, tar en rekonstruktör över styrningen av företaget. Rekonstruktören granskar då de transaktioner som gjorts en tid innan rekonstruktionen inleds. Om rekonstruktören hittar något som är tveksamt eller brottsligt och skulle vara till nackdel för borgenärerna kan rekonstruktören kräva att den transaktionen återgår eller anmäla brott. Att då som chefsåklagaren med vetskap om processen och spekulera ter sig oseriöst. Detta måste ha skett då SVT hade försett honom med felaktig information.

PROGRAMFÖRETAGETS ANDRA TILLÄGGSYTTRANDE

SVT anför i huvudsak följande.

Det framgick av programmet att ord stod mot ord avseende miljöbrotten. Nordex lade ansvaret på sin huvudentreprenör Active Works medan Active Works vd på en direkt fråga uppgav att de fått direkt order om detta från Nordex, ett svar han också utvecklade. I sammanhanget framträdde också en anonym källa som var på plats när den otillåtna dumpningen skedde. Rätt och fel i detta utreds fortsatt av polis vilket tydligt framgick av programmet.

I programmet behandlades också bristerna i arbetsmiljön i projektet. Arbetsmiljöverket riktade kritik på sex punkter. I det sammanhanget riktades kritiken enbart mot Nordex.

SVT anser att det i programmet var oomtvistligt att fordran flyttats, det rådde inte heller någon oklarhet om att fordran flyttats tillbaka, men avgörande i sammanhanget var att den i första läget först flyttats till ett annat bolag som en skyddsåtgärd från Active Works sida. Detta skedde i samband med att Active Works hotades av konkurs och inledde en rekonstruktion.

Frågan ställdes först till Active Works vd som sa följande.

Det var ett sätt att skydda oss just då. Men våra ombud säger att det är bättre att den är kvar där hos Active och så driver vi processen från Active mot Nordex, så det är så det ser ut just nu.

Chefsåklagaren uttryckte därpå i programmet förvåning över att den största tillgången i Active Works flyttats till ett annat bolag genom att säga följande.

Jag tycker att det här är väldigt märkligt, för det innebär i praktiken att man tömmer ju bolaget på den största tillgången. Det blir konkursmässigt i och med att fordran på den här beloppen överläts till Olbia. Det kan ju vara brottsligt. Det heter oredlighet mot borgenär, eller bolagsplundring, enklare uttryckt.

Active Works vd fick också svara på detta.

Förutom att chefsåklagaren fick ta del av dokument som står att finna i de rekonstruktionshandlingar som Active Works lämnat in till Stockholms tingsrätt samt muntlig information av redaktionen fick han gott om tid på sig att göra egen research angående de relevanta företagen, vilket han också gjorde. SVT anför att i bakgrundssamtal med den medverkande experten har redaktionen gett korrekt och fullständig information och i det filmade råmaterialet återfinns hela resonemanget. Där sa chefsåklagaren bland annat att flytten av fordran kunde innebära att ”skadan redan var skedd”, oavsett om fordran i efterhand flyttades tillbaka. SVT kan därför inte finna att detta skulle innebära att programmet skulle strida mot saktlighet i denna del eller som helhet.

SVT anser att Active Works genom vd:ns medverkan fick stort utrymme att förklara bolagets syn, både på de misstänka miljöbrotten och den ekonomiska konflikten. Det framgick också tydligt i programmet att Active Works inte ansåg att Nordex uppfyllt sin del av kontraktet mellan bolagen. Anmälaren fick också svara på att man gjordes ansvarig för att det varit rörigt i parken. Vidare redogjorde anmälaren för Active Works ekonomiska krav på Nordex. En av anmälarens medarbetare i Active Works uttalade sig också i reportaget. Utifrån detta anser SVT att anmälaren fått stort utrymme att framföra Active Works syn på konflikterna vid vindkraftsparkbygget.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Anmälaren anför sammanfattningsvis följande.

Bakgrundsamtalerna som SVT hänvisar till är inte av vikt om de inte också speglades i programmet.

SVT:s vinkling i programmet har bland annat lett till att Active Works vd har mordhotats av en underentreprenör som sett programmet och ”förstått hur det gått till”. Flera polisanmälningar har gjorts mot händelsen.

Intervjun med säkerhetschefen på Active Works gjordes i ett helt annat sammanhang. Då handlade frågan inte om vart underentreprenörernas pengar hade tagit vägen.

PROGRAMFÖRETAGETS TREDJE TILLÄGGSYTTRANDE

SVT anför i huvudsak följande.

Att en intervju redigeras av tids- och begriplighetsskäl är en normal journalistisk arbetsmetod. Redaktionen kan inte se att den sekvens där chefsåklagaren säger att ett brott kan vara fullbordat även om en fordran flyttas tillbaka skulle ställa Active Works och anmälaren i ett mer positivt ljus. I det sända reportaget framgick också tydligt att fordran flyttats tillbaka. Något som även bekräftas av anmälaren i dennes skriftliga kommentarer.

När frågan om förflyttning av tillgången ställdes i programmet svarade Active Works vd: ”Nej men, vi har haft rätts... skatteexperter med oss i konstruktionerna och allting är tillbaka på Active nu. Fordran är kvar hos Active.”

I sin senaste kommentar skriver anmälaren i stället att det var rekonstruktören som gjort förflyttningen av tillgången samt att rekonstruktörens roll är sådan att denne agerat om något inte skulle skötts korrekt. Anmälaren ifrågasätter redaktionens kunskap om hur en rekonstruktör arbetar. SVT anför att *Uppdrag granskning*s redaktion har kunskap om en rekonstruktörs roll och ansvar och att anmälaren

hade möjlighet att i intervju ge sina bästa argument som svar på redaktionens frågor.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Anmälaren anför sammanfattningsvis följande.

Anmälaren påstod aldrig att rekonstruktören flyttade fordran, däremot att rekonstruktören hade återvunnit flytten om den varit till nackdel för borgenärerna.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet).

Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt nämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Programmet handlade om att ett stort vindkraftparksbygge hade stoppats och att det fanns underentreprenörer i projektet som inte fick betalt, trots investeringar från flera aktörer. Av programmet framgick att Nordex och Active Works tvistade om ansvaret för att projektet hade stått still och för att underentreprenörer inte hade fått betalt. Det framgick också att tvisten skulle avgöras i skiljenämnd. I programmet sades också att Nordex hade börjat betala underentreprenörerna summor som företaget tvistade med Active Works om. Vidare framgick bland annat att Länsstyrelsen anmält företaget Nysäter Wind för misstänkta miljöbrott i

parken samt att Nordex fått kritik från Arbetsmiljöverket. Granskande program av detta slag ligger väl i linje med SVT:s granskningsskyldighet och det förhållandet att programmet hade en kritisk infallsvinkel innebär inte i sig att det strider mot kravet på opartiskhet. SVT har vidare frihet att själv bestämma vilka frågor som ska uppmärksammas i programverksamheten och hur programmen ska utformas.

Kritik mot Active Works

Active Works vd fick i programmet bemöta kritiken mot företaget om att underentreprenörer inte hade fått betalt och att många kände sig lurade. I programmet riktades också kritik mot Active Works för att underentreprenörer hade känt sig otrygga. Active Works vd fick i programmet möjlighet att bemöta kritiken. Programmet strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet i denna del.

Delar av anmälarens kritik är riktad mot uttalanden gjorda av Nordex svenska vd, åklagaren på Ekobrottsmyndigheten och av underentreprenörer i projektet. Dessa var så kallade tillfälligt medverkande för vilka kraven på opartiskhet och saklighet kan ställas lägre än för företrädare för programföretagen. Active Works vd fick även långgående möjligheter att i programmet bemöta den kritik som riktades mot företaget från de tillfälligt medverkande. Deras uttalanden medför inte att programmet strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Granskningsnämnden anser vidare att reportrarnas förhållningssätt till de intervjuade inte utgjorde något ställningstagande i strid med kravet på opartiskhet.

Överlåtelse av fordran

Anmälaren är kritisk till hur överlåtelsen av en fordran i samband med en rekonstruktion som Active Works genomgick framställdes i programmet. Nämnden konstaterar att Active Works vd intervjuades om detta i programmet och att han sa att fordran hade flyttats tillbaka till Active Works. Vd:n fick också svara på chefsåklagarens kommentarer om att det kunde röra sig om bolagsplundring eller oredlighet mot borgenär. Programmet strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet i denna del.

Kopplingar till mc-klubb

Anmälaren anför att SVT felaktigt framställde det som att en person med kopplingar till mc-klubben Hells Angels hade vistats i vindkraftsparken. Nämnden konstaterar att det sades i programmet att ett företag med kopplingar till Hells Angels hade fått uppdrag i vindkraftsparken. Det sades också att mannen i fråga, och företaget han arbetade för, hade fått lämna parken på grund av misstänkta kopplingar till kriminella kretsar. Vidare sades det att en av Hells Angels medlemmar fanns på Active Works lönelista. Nämnden konstaterar att Active Works vd fick besvara frågor om detta i programmet. I intervjun med vd:n framgick också att Active Works hade avslutat samarbetet med företaget som hade

haft uppdrag i parken. Vad anmälaren anför medför inte att programmet strider mot kraven på opartiskhet och saklighet i denna del.

Övrigt

Vad anmälaren i övrigt anför medför inte heller att programmet strider mot de regler som gäller för SVT:s programverksamhet.

Nämnden tillämpar bestämmelserna i radio- och tv-lagen och i programföretagens sändningstillstånd. Delar av anmälarens kritik är riktad mot uppgifter som SVT fört fram i programföretagets yttranden i ärendet. Nämndens bedömning begränsas till de förhållanden som skildrades i programmet och de uppgifter som lämnades där.

Detta beslut har fattats av Ulrik von Essen, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt och Erik Fichtelius efter föredragning av Tamara Mivelli.

På granskningsnämndens vägnar

Ulrik von Essen

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.